

08

ДОДАТОК III.
ДОКУМЕНТИ З ЧАСІВ БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Львівські Архієпархіальні Відомості
Річинн III. Квітень 1940 р.

Ч. 4.

М. О. ч. 71.

До Духовенства

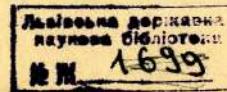
МИР ВАМ О ГОСПОДІ! ПРО ПОЧИТАННЯ СВ. ХРЕСТА.

Недавно заохочував я вас, Всеч. Отці, до студій і читання церковних книг, а тепер, у чотирнадцятницю, передусім до читання Тріоди. Думаю, що хто мене послухав, був обильно винагороджений, читаючи службу Хреста у хрестопоклонну неділю. Не можна іскравіше і величавіше представити суть почитання Хреста, як там представлено це. Вправді обряд наш лучить завжди це почитання з почитанням Воскресіння: „Хресту Твоєму покланяємся і воскресеніє славим”. Це християнське поняття хреста. Поза ним християни бачить славу воскресіння і радості вічного блаженства.

Як ясне сонце на небі бувас часом заслонене темними хмарами, так і слава та радість христ. життя бувас заслонена хрестом-терпінням. А ті хмари бувають часом такі темні, що й праведники забувають про це, що є поза заслоненою. І тоді находить на християнина тяжка спокуса зневіри, знеохочення і душа наближається до тої пропласти, що називається рознукою. Так само й довгий піст і умертвлення, що іх Христос представляє символом хреста (Мат. XVI. 24), — якщо довго тривають, мимоволі напосять на душу розположення смутку, безнадійності, майже зневіри і знеохочення. Але знову бувають хвилі, де темні хмари, розвіяні подувом вітру, розходяться. Тоді ясне сонце просвічує і лікує, потішає землю і людей, пригнетьніх кривавими терпіннями. Часом заслona хреста і терпіння стається така прозора, що поза нею близько і світить слава воскресіння і зпозу знаку смерти і терпіння даються чуті акорди побідої пісні. Так робить і наш обряд, ставляючи в III. неділю В. Посту поклін Чесному Хресту і співаючи канон Хреста, написаний Теодором Студитом на радісну мельодію пасхальних ірмосів: „Воскресення день...”

Почитання св. Господнього Хреста є одною з найважливіших еторіон почитання Бога-Чоловіка. Наш Ап. Синод повинен бути передусім загальним і всенародним актом Богоочитання, відданого Розі'ятому Христу. Тому в проповідях повинно Всеч. Духовенство приготувати народ на Епарх. Собор. Цілім тим спільним актом Духовенства і народу віддано Всеч. Богу, що Себе умалив і вид раба для нас прийшов, належний Йому поклін Богоочитання в імені цілої той Божої родини, якою є Епархія. Той поклін Богоочитання буде заразом і поклоном задоситьччення за усі провини нас всіх. Рішення Собору повинні бути і, надіємося, що й будуть змаганням цілого Духовенства до поправлення усого, що у нашему житті і цілого народу може мати знам'я — п'ятно гріха. А і в самих рішеннях Собору треба буде, щоби перше місце зайнайли наші довги супроти Христа-Спасителя. Для того і почитання Чесного Хреста мусить бути одним з важливих і перших предметів рішення нашого Собору.

В немногих церквах Епархії знаходяться частинки правдивого дерева, правдивого Хреста, на якому Христос умер. Піднесення і розширення почитання того св. Дерева — то одно з наших завдань.

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

6596

Але й ікони, себто наслідування правдивого Дерева, знаки св. Хреста є предметом нашого почитання, як символи-ікони Роз'ятого Христа, себто ікони Його Жертви, Його смерті, а через те ѿ цілого Євангелія. Тій іконі Христа, якою є Хрест, віддає наша Церква честь, покланяючись св. Хресту; упадаємо лицем до землі, віддаючи той поклон Ісусові, представленаому в Його іконі. Тому і перед Хрестом, що його несе священик, як приписує наш обряд, мають іти свічності, обкладжуючи св. Хрест. В східних монастирях перед виставленням Ч. Хрестом горить вдень і вночі лампада. Це лише примінення загальної практики в цілому візантійському обряді, — а відай і у всіх обрядах христ. Церкви, кадити і хреститися перед хрестом. Але хрест не є одиноким символом Христа; тих символів знаємо три: Хрест, Євангеліє і Престіл. І кожному з них символів віддає наша Церква відповідними, приписаними обрядами відповідну честь. Очевидно, ціла та честь відноситься до того Царя-царствуючих, що на престолі Своєго Маскату сидить у славі, присутній на наших жертвівниках в таїнстві Пресв. Евхаристії.

Буде річю Епарх. Собору застановитися над способом, як побільшити, утривалити та піднести почитання Пресв. Евхаристії. Це буде перше наше завдання. Треба буде знайти спосіб, щоб так оживити віру і любов до Пресв. Евхаристії, щоби поклонники Христа привикали часто Йому покланяючись і свій поклон висказувати жертвами, потрібними для удержання символу почитання св. Евхаристії, себто лампки перед Найсв. Таїнами.

Але треба буде звернути увагу і на деякі виразні хиби в почитанні навіть самих символів Христа. Щоби бодай на деякі звернути увагу, скажу, що не є правильне поступування, коли священик після Причастя чащу, вже прикриту покровцями, ставляє на Євангеліє. Це ж непошанування Христа — майже таке саме, як коли би хтось свій капелюх вложив на голову статуй І. Христа, або на Христове рам'я вложив епітрахиль. Не є теж правильне поступування, коли, стоячи на молитві перед престолом, хто опирається о престол. Того не робиться супроти рівного собі чоловіка, котрого шанується. Не можна, клякаючи і встаючи, як вже конечно клякати при престолі, ужити престолу як підпори до піднесення. Поминаю вже ту обставину, що скатерть на престолі треба б змінити що-тижня, або що-два тижні, щоби була чиста. Але ж Престіл є предметом нашого культа, а культ, який йому віддаємо, полягає на метапіях перед ним, на кадженні і на обходженні його, як і на цьому, щоби не дотикатися його без копечної потреби і без Божого страху. Не згадую про те, що честь віддавала Престолові, а сті разів більше Христу, що жив на Престолі, в тою одиночкою проповідю, що може навчити людей шанувати присутність І. Христа.

Так, як щодо послуху для свого стану, як душпастира, священик не має іншої проповіді як тільки проповіді прикладу. Во безхосеною і марною проповідю було б: „Слухайте мене, я ваш душпастир, цілуйте мене по руках...”, так само марною, як не шкідливою проповідю є слова: „Шануйте Христа”, коли зачепується не недбало зробленим поклоном і коли священик стоїть на молитві без Божого страху і любові, або коли так недбало робить на собі знак св. Хреста, що разше стає в ряді з людьми, що сміються зі св. обрядів.

Пажаль треба призвати, що у нас не вміється знаку Хреста на собі робити, або, що ще значно гірше, роблять той знак байдужно та недбало. А здається мені, що можна поставити, неначе аскетичний, такий принцип: Мірою дбайлівості і старанності про духове життя є передусім дбайлівість в виконуванні цього акту ісповідання віри, визнання надії і виказання любові Божої, яким є знак Хреста. Треба дивуватися, що навіть і в святому часі Чотирдесятниці не роблять деякі священики знаку хреста з більшим страхом Господнім! Бе ж у Чотирдесятниці стільки разів на день благаємо Всешишнього, щоби від-

навід нас духа „унині і небреженія”, — чи ж мислим, щоби така молитва не осагала пінкого успіху! Такий предивний і сумний феномен можна би хіба тим вияснити, що сама „сіль звіріла”. А коли вже сіль священичого і християнського життя: — молитва, звітре, себто становиться недбалою, то вже нема чим осолити цілого життя! І тоді наше життя, затоплене в „унині і небреженію” — впідбальстві і байдужності, стратило молитву, одинокий лік на усні недуги. Буде рішучо завданням Синоду, подбати про розширення почитання Хреста поза церквою, себто і в житті християнина, і передусім треба буде зреформувати засадничо і основно спосіб роблення знаку хреста. Це справа тим важінша, що нез'єднені, східні люди дуже гіршаться нашим недбалством у цьому напрямі. Якже ж будемо проповідіти з'єднення Церков, коли своїм поведінням будемо нез'єднених гіршити?

Знак св. Хреста, роблений на собі, це один з найстарших звичаїв християн. Послухаймо слів африканського письменника з II. ст. нашої ери (Тертуліян „Де корона мілітіс” гл. 3. і 4. П. Л. т. II. кол. 80): „При усіх наших справах, коли входимо до дому і виходимо з дому, коли беремо на себе одежду, коли ідемо до купелі, коли сідасмо до стола, коли кладемося до ліжка, коли беремо крісло, або світло, робимо на чолі знак хреста. Такі практики не є приказані ніяким виразним законом св. Письма, але учить їх Передання, потверджує їх звичай, а віра заховує їх”. Яке значення в християнському житті має знак хреста, показує найліпше те, що ще в століттях, в яких не вільно було виставляти хреста і йому покланяючись, поганський світ сміявся з християн і переслідував їх за почитання хреста. Знаний рисунок, зроблений на стіні богохульником-графіком, — рисунок прибитого на хресті осла. А перше переслідування після навернення поганського світу до християнства, за Юліана Апостола, було передусім звернене проти почитання хреста. Той нещастний відступник насміявся з християн, що вони покорджували поганськими божками, а покланялися перед деревом св. Хреста: „Ви кланяєтесь перед деревом Хреста, ви робите на своєму лиці пусті знаки хреста, ви на дверях своїх домів зображені стоять хрест!” (св. Кирил-Александр. проти Юліана П. Г. т. 76. кол. 796 і 7).

Для цікавості треба додати, що т. зв. іконоборці не відважилися виступати проти почитання св. Хреста. Треба було аж псевдореформаторів 16. ст. Віклема, Кальвіна, Лютера, що заказували своїм поклонникам почитати св. Хрест. Може більше, як колинебудь інде, в наших часах вірні зрозуміють, яка це важка в нашему житті справа, щоби наші села, наші поля, наші хати були значенні т. зв. фігурами св. Хреста. Силод повинен дати в тому напрямі сильний товчок народному житті.

Але й в справах культу св. Євангелія, як і культу мощей, ікон і т. д. треба народові доброго прикладу і усильної, а доброї ради. Без найменшого сумніву треба буде, може, зорганізувати товариства, чи братства пропаганди читання св. Письма, треба буде поміж народом розкинути сотки тисяч і міліони примірників св. Письма в перекладі з коментарем, в рідній мові. Але передусім треба буде може того, щоби кожний християн ясно здавав собі справу з хісна читання і знання св. Письма. Св. Євангеліє є предметом, що хату освячує, що стягає на неї Божу благодать, бо є предметом віри і любові мешканців хати. Воно стереже їх перед злом, показує їм дорогу, підносить їх серця до неба, очищує плями їх душ. Я не вагається сказати, що воно лікує раки їх тіл. Діткітися св. Євангелієм прокаженого, а вилічиться, як не фізично то духовно, бо просвітить його душу, саму проказу оберне на лік і з терпінням виведе задаток для вічного блаженства. Це справа тим важінша, що нез'єднені високо цінують цю св. книгу. Правда їе, що прості люди, часом цінують вище якусь церковну книгу Трійця, Требник, чи Мінею, ніж Богом натхнені книги св. Письма. Таку їх помилку

треба поправити, не відкидаючи їх добрих традицій, але поправляючи незначно ті передання та поясняючи, чому Псалтир лінійший ніж Требник, а Апостол і Євангеліс лінії піж усі богослужебні книги. І нашому народові треба ясним образом дати ясне поняття, чим є Боже Об'явлення, яким воно є листом з неба від батька. Чи може бути щось природнішого як те, що діти, замкнені в якісь тюрмі, або засуджені на вигнання, коли дістануть лист від батька, тішаться піді все! З якою жаждою вони його читають, як знають напам'ять кожне його слово, як ховають перед знищеннем, або утратою! З такими почуваннями повинні й ми заховувати, читати і любити лист з дому від Батька, що зайшов і до нас, па цьому вигнані слід і терпін, яким теперіше наше життя.

Звичай читати св. Письмо кожної днини, хоч би хвилину, повинен стати звичаєм кожної християнської родини. Те читання повинно бути щоденным кормом людей; воно ж кормом здоровим, цілючим, скріплячим, воно й повинно в великий мір заступити те, що бідні, засліплені люди уважають за конечний корм кожної днини: читання газет.

Які безконечно важкі завдання нашого Собору, — завдання, як виконати ті завдання, як розв'язати усі труднощі, як взятися до діла, щоб увесь народ двинути і просвітити світлом з неба!

У Львові, вівторок хрестопоклонної неділі 1940 р.

† АНДРЕЙ.

М. О. ч. 72.

До Народу Про безбожництво

„Рече безумен в серці своєм пістъ Бог” (Іс. 13, 1).

Правдиве заперечення існування Г. Бога є теоретично неможливе. Т. зи. чоловік ніколи не може дійти до правдивого перекопання, що Бога нема. Так учит філософія, навіть нехристиянська (Кант). Хто твердив бъ, що напевно знає, що Бога нема, мусів би про себе думати, що всьо знає, а такий, очевидно, нерозумний. А той, що в серці своїм говорить, чи радше в себе самого вмовляє, що Бога нема, то робить це хіба тому, що хоче так поступати, чи так жити, як коли би Бога не було. А такий знову нерозумний, бо в житті не рахується з тим, що найважніше і перше. Або ліпше сказати — що такий чоловік собі в житті ставляє за найважніше і перше те, що не є Богом, себто робить собі бога іншого, — неправдивого Бога.

Кожний чоловік, чи хоче чи не хоче, мусить мати щось, що уважає за найвище, за найсвятіше. Во така вже вдача нашої природи, що усе що робимо, робимо для якоїс мети, щось хочемо осурутити. Та найвища і остання наша мета, то наш Бог. Хто жив на те, щоби заспокоювати свої пристрасті, для того пристрасті є богом. Про таких св. Павло каже, що їх богом є черево. Т. зи. та-кий чоловік не знає, не почитає, не любить нічого вищого, як тільки своє черево. Коли хто не хоче узванати Всев. Бога, що царствує над небесами, то тільки тому, що умом і серцем не може сагнути вище понад своє черево, чи над якісь добра, котрі служать дочасному, матеріальному житті.

Іс. IX. ось як описує поступування грішника: „Грішник хвалиться своїми пристрастями і безбожник називає себе самого щасливим. Грішник стягає гнів Божий на себе, бо не питає про Божу волю у своїй гордості; для нього нема Бога. Порочні с дороги його життя, усюди і все. Не рахується з Божим судом і думас, що може сміятися зі всіх своїх противників”. (Іс. IX. 24—32).

А про тих видає пророк такий осуд: „Іх горло є отвертим гробом, своїми лукавими язиками, гадюча отруя під їх губами, їх уста повні проклонів і гіркоти, їх ноги скорі до проливу крові, знищення і горе на їх дорогах, а дороги мира не пізнали. Нема божого страху перед їх очима”. (Іс. 14 в Рим. III. 10—19).

Ясна річ, що хто в житті не узнає Бога, ні Божого Закону, той не павчиться виконувати своїх обов'язків, а через те жив як скотина. Хто заперечує Божий Суд, той жив для неповздережної змисловості, хоче тільки уживати (Прем. II. 1—21). Не знаючи Божого Закону, не можуть мати й поняття про правдиву любов близнього. Праведник журиється і старється про убогих, безбожник не знає милосердя (Притч 29, 7). Праведник дбас наявіть про потреби худоби, а серце безбожника не знає співчуття (Притч 12, 10). Душа безбожного жадна алого і не має ніякого згляду на добро близніх (Притч 21, 10). Чужу власність собі привласнює, обкрадає вдовицю і сироту, насичується чужим, несправедливо добутим добром. Коли інші голодають, вони безоглядно тільки про своє дбають (Іов 24, 2—4). Безбожник є фальшивий „говорить миро з близнім, а в душі мас недобре наміри супроти нього”. (Іс. 27).

Ще гірше є такі безбожники, що знають, що Бог є, а з непависти до Нього і до людей хотіли би Бога знищити; хотіли б Йому шкодити, та, коли б могли, то й з престола Його скинути. Коли між безбожниками є люди, яким Бог дав спісності й розум, то, стративши Божу ласку і совість, стаються людьми ворогами Бога і просто слугами проклятого дівола. Бо ж мусить вони бачити, що коли би дійсно Бога не було, то не треба би вічно про те говорити і нищити поняття Бога в людських душах. Як чого нема, то як же про це можна й говорити? А якщо Бог є тільки видумкою, про яку в казках оповідають, то хто ж розумний буде боротися з казками, чи видумками?! Може нема яснішого і певнішого доказу на існування Бога, як саме та ненависть дівола та злих людей супроти Нього. Вони є також своего роду свідками на те, що Бог є, що є паном неба і землі, що всьо сотворив, що всім промишляє, що нам дає спасіння.

Але є і інші розумові докази на те, що Бог існує. Вони такі ясні і певні, що нема чоловіка, хоч трохи розумного, котрий би їх не признавав. Усі ті докази полягають на тому, що ми бачимо і руками дотикаємо кожної днини Божих діл і з тих діл пізнаємо Його. Ті діла — то наслідки Його праці, чи ділання. Во ділаючи й прадаючи, не прадює Бог так, як хтонебудь з нас, себто не му-читься, не потребує відпочивати й не потребує ніякого матеріалу. Ми так пі-знаємо Бога, як пізнаємо майстра по його роботі. Хоч і не бачимо будівничого, чи теслі, що побудував хату, чи церкву, а однак знаємо, що він є. Пізнаємо теж, чи він є в гіршім, чи лішім майстром. Є то така загальна правда, що кожний безбожник мусить її признавати. Безбожникові, який каже: „Бога нема”, ска-жіть: „Я вам покажу годинник, що його не робив ніякий годинникар, хату, що її не будував будівничий, чоботи, що їх ніхто не робив” і т. п. На таке відо-вість він, що це неможливе. Тоді скажіть Йому: Ось годинник, про який ви самі говорите, що його ніхто не зробив: подивіться на небо, в напрямі півночі, коли світять усі зорі! Ось середина годинника: полярна зоря, а довкола неї оберта-ються так, як вказівки в годиннику, усі зорі, а цілій круг перебігають в 24 годинах. Чи це не годинник? Про цей годинник я говорю, що його Всев. Бог сотворив, а ви говорите, що сам себе зробив, що принадково повстал. Коли ви за правду приміните, що таке можливе, то чому ж не вірите мені, коли вам покажу годинник, що його ніхто не зробив? Я ж ваші слова повторяю! Коли бачите дим, всі ви, безбожники, говорите: „Десь горить!” Коли бачите пшеницю, чи бараболю, кажете: Хтось засадив бараболю, чи посів пшеницю. А про всі дерева кажете, що вони припадково сталися!

Від М. О. I. IV. 1940.

М. О. ч. 73.

Преосв. Никита іменований великим хартофілаксом Митроп. Капітули.
Від М. О. З. IV. 1940.

М. О. ч. 74.

О. Рудь Стефан іменований соборним крилошанином Митр. Капітули.
Від М. О. З. IV. 1940.

М. О. ч. 75.

О. Андрій Пеленський, парох Лисатич, іменований почесним крилошанином
Митроп. Капітули.

Від М. О. З. IV. 1940.

М. О. ч. 59 — 2.

Визиваючи всіх священиків на Еп. Собор, узгляднююмо трудність часів, що
багатьом не позволяє частіше бути у Львові. Однак обов'язуємо кожного, щоби
впродовж одного року і кількох тижнів, себто до Христового Вознесення 1941 р.
приїхав до Львова, побув тут не менше однієї днини і в тому часі пересчитав всі
соборові рішення, проголошенні аж до хвили прибууття до Львова, та щоб, як учасник
Собору, зложив ісповідання віри, перечитав соборові декрети, підписав їх,
зглянути на руки одного зі секретарів Собору зложив свої пропозиції, чи завважи,
наколи їх вже передтим не переслав з кондеканальными, або й сам. Наколи хто
з Всеч. Отців є перешкоджений й не може приїхати до Львова, перешле своє
оправдання до Митроп. Капіцелярії для соборових суддів, котрих урядом є суди-
ти, чи причини оправдання є достаточні.

Від М. О. З. IV. 1940.

М. О. ч. 59 — 3.

М. О. іменує суддями Собору: о. кан. Ю. Дзеровича, о. кан. В. Лицинська
і о. дек. Александровича.

Від М. О. З. IV. 1940.

М. О. ч. 76.

З огляду на щораз більшу трудність при набуванні церковного світла, звер-
таємо увагу Всеч. Духовенства, що воскове світло можна заступити лампами,
в яких горить якійнебудь рослинний олій. Коли олій не є досить чистий, щоби
горів, можна до нього додати кілька капель нафти. Олій можна би заступити мас-
лом з молока. Якщо в кооперативах по селях можна ще дістати правдиву оливу,
можна би з неї зробити запаси, як світло церковне. Щоби уникнути небезпеки
вогню, поручастися лампіку з олівою ставляти в миску з піском.

Від М. О. З. IV. 1940.

М. О. ч. 77.

М. О. поручає Всеч. Отцям прилагідно привезти до Львова усі старі м-
трикалні книги, лишаючи собі тільки метрики народжень від околу половини
XIX. ст.

Від М. О. четвер хрестопоклонної седмиці.

М. О. ч. 78.

О. Тимотей Ковалюк іменований почесним крилошанином Митр. Капітули.
Від М. О. 15. IV. 1940.

М. О. ч. 59—4.

Секретарями АЕп. Собора іменовані: о. Галант Микола, о. Новосад Іван
і о. Белей Василь.

М. О. ч. 59—5.

До о. кан. Галанта, першого секретаря АЕп. Собору.

Поручаючи Вам уряд з титулом першого логотета, пригадуємо Вам, що
обов'язком Вашим буде: 1) На соборових зібраниях відчитувати голосно іспові-

дання віри і бути свідком зложення того віроісповідання всіми священиками
АЕпархії. 2) Порядкувати і Митроп. Капітулі передавати усі пропозиції членів
Собору, себто цілого Духовенства. Ту працю сповінитимуть з Вами другий і тре-
тий логотет Собору. Їх будете, одвітно до потреби, скликувати на наради. На
тих парадах будуть Всеч. Отці логотети ділити між собою працю.

Від М. О. 15. IV. 1940.

М. О. ч. 79.

Про повертаючих до нашого обряду.

М. О. подає до відома Всеч. Духовенства, що тих, які нелегально покинули
наш обряд і до нього тепер повертають, треба приймати з якимсь торжеством,
себто жадати від них передусім, щоби при двох свідках заявили, що після того,
як нелегально перейшли перед староством на інший обряд, — тепер до нашого
обряду хочуть вернутись, що жалують свого постуку та обіцяють тепер вірно аж
до смерті, по волі св. кат. Церкви і св. Отця Папи, привати в своєму обряді.
Відтак повинні приступити до св. Причастя в церкві, перед цілим народом

Від М. О. 15. IV. 1940.

М. О. ч. 80.

До Духовенства МИР ВАМ О ГОСПОДІ!

Питаються священики, чи можна і чи добре було б основувати нові бра-
цства, зглядно провадити і реформувати давно існуючу.

На те відповідаю, що не тільки можна, але конечно треба, щоби в кожній
парохії було бодай одно, добре зорганізоване і добре ведене брацтво. Від того
залежить добро цілої парохії. Де такого брацтва немає, там майже неможливо
священикам добре провадити парохію. Тому мусимо безумовно у тім напрямі ко-
ристуватися даною нам конституцією, свободою совісти та культу і парохію як-
найліпше зорганізувати, зачинаючи від організації брацтва. До тій організації
безумовно треба, щоби старшина брацтва сходилася бодай раз у тиждень, а що-
найменше раз у місяць у пароха та параджувалася над потребами парохії і над
способом як зарадити їм.

Де того звичаю частих сходин брацтва нема, там безумовно мусить бути
впроваджений; без п'яного парохія є мертвим тілом. Хоч поміж нами є мало людей,
які були бы добрими організаторами, то однак мусимо це робити. Така організація
парохії не є труда. Треба тільки забратися до неї з повною надією на поміч
Всевишнього. А тоді кожна праця в тім напрямі, навіть найпрimitiвніша, безу-
мовно принесе навіть великий хосен. Зачинаючи це діло, треба, очевидно після
довгої молитви та виaproшення з неба потрібної помочі, запросити до себе З або 4
найповажніших і найцінніших парохіян, може осібно господарів, а осібно го-
сподинь, а може і разом. Після спільнї з ними молитви заче парох з ними сво-
бідно розмовити про свої журби. А журбами душпастиря — то, загадливо кажучи,
добро цілої парохії. Бé немислима річ, щоби душпастир не розмовляв про цю
свою журбу та про це страшне завдання, яке має сповінити, з побожними паро-
хінами та не шукав у них помочі! Це не мислимє, бо без твої помочі душпастир
не може добре сповінити своїх обов'язків.

Перша розмова дасть душпастиреві стільки матеріялу і помочі, що буде
опіся з тую чекати на друге зібрання. Бо перше зібрання переконає його, яка
успішна поміч парохіян і то, очевидно, не матеріяльна, але духовна поміч.

Якій головні журби священика? Люди, що живуть в дикому подовжжі, люди
що дають згіршення, діти, що до школи не ходять і катихизму не вміють, вдовиці,
котрим треба помочі, сироти, котрим треба застути батьків, більшина участь вір-
них у богослужіннях, спільні молитви по хатах, велична сповідь, ті що раз
тільки в рік сповідаються, ті що на Пасху не сповідаються, може журба про сек-

тантів, остерога перед злou книжкою, способи розширення тверезості, культ Пресв. Євхаристії, часте св. Причастя, Причастя дітей, погодження людей, що живуть в ненависті і без кінця інші потреби місцеві... Во ж душпастир журиться за всіх і про все, а не маючи змоги усім помочи, мусить шукати тієї помочі у ліпших парохіян. Така розмова з парохіянами про всі ті справи, хоч би й не принесла іншого хісна, вже тим самим станеться елементом поступу і поправи для цілого села, а тим способом, що втягне тих побожніших людей в круг душпастирського діяння Церкви, научить їх думати про загальне добро парохії, це добро цінити і про це добро дбати. Не всі вичислені справи можуть бути предметом журби священика і журби ліпших парохіян. Не в кожній тій справі знайде така рада брацтва орудник поправи чи поступу. Щоб той орудник знайти, треба буде 10 разів до предмету вертатись, а передусім треба буде довго і витривало молитися про той предмет. Не відразу удастся шир. довести до вінчання тих, що живуть у нелегальному подружжі, але після молитов і при Божій помочі буде то, може, не таке трудне, як зразу видалася. І так з кожною справою парохії; над кожною зокрема треба працювати, шукати заради, молитися. Може треба буде й довго шукати способів, може й 10 разів пробувати, може 10 разів і 10 способів ужити, а на кожній випадок треба журисти і шукати способу.

Коли Всешибіній покличе нас перед Свій суд і коли Божому суді зачнуть розтрیсати усі ті справи парохії та повірених нам душ, покажеться може першусього, що тих справ є 100 разів більше, як ми думаємо. Бо довкола кожної душі, родини і хати збирється множество таких питань. А коли на Божому суді заскочиться нас, що ми зробили для того, щоби кожну з тих справ по-божому розв'язати, або наперед її посунути, що ж відповімо та чим будемо боронитися! Що ж ви зробили, Отці, щоби виплекати в народі загальний звичай наголос говорити щодені молитви, або їх співати? Що ви зробили, щоби усувути дане згіршення, або навернути даного грішника, порятувати ту вдовицю, помоти тій сироті, — словом: з безконечною журби добrego душпастиря, добра організація брацтва багато справ розв'яже і в багатьох справах поможет. Загально можна тому сказати, що саме говорення про ті справи з добрими парохіянами є конечною умовиною добrego пастирювання. І сміло можна сказати: добре зорганізоване брацтво є першою працею і першою журбою душпастиря.

Та не журиться, чи ті, запрошені вами господарі і господині, молодці і дівчата, є вже в брацтві, або в його раді, чи їх там іще нема. Брацтва, їх організація, вибори до виділу, чи ради, таца, світло брацтва — все то дрібні справи, які ще прийдуть на порядок денній, але тисячі справ є важливіших і перших.

Як довго поміж вірними, а душпастирем нема того живого контакту, як довго у вірних нема того загального дбання про добро парохії, — парохія, як така, не живе. Цілком так само, як не живе родина, що спільно не відає Богові того, що Йому належить. Така родина є трупом і така парохія є трупом. Життя благодаті не лучить між собою членів тієї парохії якимсь зовнішніми зв'язками, які свідчили би про життя тієї суспільній клітини, якою є парохія, чи християнська родина... Кожний зокрема може бути навіть зв'язаний Божою благодаттю з цілою Христовою Церквою, але коли не бере участі в житті парохії, як такої, як не дбас про її добро, парохія для цього не існує, а він для парохії чужий. По містах буває таке, що навіть добре християнин пригадують собі свою парохію лише тоді, коли треба метрику взяти, дитину охрестити, або вінчатися, а поза тим навіть не знають до якої парохії належать. Хто ж не бачить, що це не є в порядку?

Життя парохії є незвичайно важливим елементом у християнському житті людей. Тож, поручаючи Всеч. Духовенству працю над брацтвами, прошу добре обдумати, якими орудниками АЕп. Собор міг би розбудити це парохіальне життя. По моїй думці, було би може добре, принести кожному душпастиреві такі засідання, хоч би й спільні для усіх відділів брацтв. Тих брацтв багато, а боюся, що

мимо цього нема по парохіях того брацтва кат'єрсохеї, яке є серцем парохії. Кожне з існуючих таких брацтв може бути таким серцем парохії. Але стається воно ним не силою статутів, але силою мудрого проводу душпастиря. Той провід безнастанно потрібний; без него найідеальніше зорганізоване брацтво зникнє до місяця. Якщо провід брацтва буде мудрий, — тоді й розбити парохія, що від літ з трупом, зачинає жити вже від першого такого зібрання, як я його описав. А при дбайліві праці той мудрі голови, вироджов року може бути так основно змінена, як ціла природа зміниться під лучами теплого весняного сонця. Але 100 разів більше, ніж мої слова, даст Вам Всеч. Отці, Божа Мудрість, зрозуміти та відчути, що є парохія і чого її треба. Нехай же провадити наші парохії сама Божа Мудрість, що її Отець милосердий зислас з неба на усі душі, які щиро кожної днини повторяють слова „Отченашу”: „Да святиться Ім'я Твое, да прийдеть царствіе Твое”.

Від М. О. 15. IV. 1940 р.

М. О. Ч. 81.

АНДРЕЙ, Митрополит.

ДО ДУХОВЕНСТВА ПРО ПАСХАЛЬНУ СПОВІДЬ.

Пригадую Всеч. Отцям умовину, без якої пасхальна сповідь може бути нагодою до гріха для багатьох парохіян. Тою умовиною є, щоби вони мали змогу сповідатися перед чужим священиком, а не своїм парохом. Люди мусять знати, що їх парох не вимагає, щоби вони перед ним сповідалися, що мають повну свободу сповідатися у кого іншого, а парох мусить старатися, щоби люди мали ту нагоду сповідатися. В протилежному випадку знайдеться багато таких, які зі стиду перед священиком і зі страху закриють гріх і святокрадсько будуть сповідатися та причащатися. Крім того треба дуже яскраво говорити про затяжні гріхи, святокрадську сповідь і потребу поправити таку сповідь, хочби й по літах, і то загальною сповіддю від поспідної доброї сповіді.

Від М. О. 15. IV. 1940 р.

М. О. Ч. 82.

ДО ДУХОВЕНСТВА ПРО БЕЗБОЖНИКІВ І З'ЄДИНЕННЯ ЦЕРКОВІ.

Щоби уникнути всякої недорозуміння, мушу насамперед заявити, що я комунізму, як такого піколя не називав і не називаю нашим ворогом чи ворогом Церкви. Адже ж є і свангельський комунізм, що полягає на свангельському вівожестві і на спільноті життя, до якого я сам признаюся і належу від більше, ніж 50 літ. А якщо припадково могло би здаватися, що комунізм, чи комуністів називаю ворогом, то або позрозуміння моїх слів, або помилка, до яких дав причину пеясний мій висказ. Ворогом Церкви і релігії називаю безбожництво, яке саме тим хвалиться. Коли безбожників назавв я припадково ворогами, то є це висказ також нестислив, або зле зрозуміл. Ворогом Церкви і релігії є ложній принцип безбожництва. І тимто безбожників, як представителі ворога, є в тому принципі значенній самі ворогами. Але, поборюючи ложну ідею, ми людей не перестаємо любити та уважати їх за бідних, засліплених, педужих братів. Тому і нераз прошу і взидаю до молитов, про добро безбожників, про їх навернення та спасиння.

В 11. чисел „Безбожника” (з 11. IV. 1940) з'явилася стаття, („Глава уніятів”), якої автор робить мені різні закиди. Очевидно, не буду на них реагувати. Однака один з них, який може, по думці автора мас бути похвалою, є для мене нагодою, якої поминути не хочу, аби не поділитися з вами моїми думками про будучість великого діла З'єднання церков. Там кажеться, що в рядах духовенства є люди, які мріють про розширення кат. віри на цілій схід... „по стаїй політикант Шептицький считает их неизбиточными...”

Безумовно трудно передбачити, щоби наша Церква могла розширитися на

цілій Союз Соп. Держав. Як довго совєтський уряд буде признавати безбожництву, себто найбільшому і найзважітішому ворогові не тільки католицької та православної Церкви, але і всякої релігії взагалі, упривілейоване становище, не будуть могли приклонники З'єднання церков зробити нічого іншого, як молитвами і працею над собою приготуватися до тієї праці в хвилі, коли Все. Богові сподобається ту працю одобрити і поблагословити. Діло З'єднання Церков є Божою сирвою і відповідає так бажанням самого Спасителя і Бога І. Христа, що по илоти зродився з Преч. Д. Марії, як чоловік, і царствує на небесах і на землі, що ніхто з християн не може сумніватися, що мусить скоріше чи пізніше прийти хвиля, в якій буде вислухана молитва Спасителя, висказана перед його Страстями: „Не про цих тільки моло, але й про тих, що задя іх слова увірять в Мене, щоби всі були одно, як Ти, Отче в Мені і Я в Тобі, щоби і вони одно були в Нас; щоби світ вірив, що Ти Мене післав” (Іо. XVII. 20).

Та не може бути, щоб християни, читаючи в св. Євангелію ті пресвяті слова архієрейської молитви нашого Спасителя, не бажав цілим серцем здійснення того ідеалу, над яким працюємо і ми слабими своїми силиами. А тим ідеалом — то З'єднання усіх вірних в єдності у св. Вселенській Церкві. По Христовому бажанні, З'єднання це всіх між собою і в Ньому, мало б до того причинитися, щоби світ вірив, що Бог, Небесний Отец Його, Христа - Месію, прислав на цей світ. Тому то й ми усі і разом з вами віримо в будучину того великого і святого діла та надіємося, що прийде хвиля, в якій зможемо обійтися усіх наших нез'єднаних братів, привернути їх до єдності зі Вселенською Христовою Церквою і світові, що так від віри відстунає, дати той великий і могутній доказ, що Божа Премудрість, друга Особа Пресв. Тройці, зійшла з неба на землю, стала чоловіком і умерла на хресті для нашого спасіння. Дати цей доказ і тим доказом привернути до християнської віри може сотки тисячі наших братів, що від віри відступили, це завдання, для якого варто жити і вмиряті. А що, даючи той доказ, що Христос-Спаситель є обіцянним старозавітними пророками Месією, причинимося хоч в маленький частині до повороту тих зі жидівського народу, що від свого Бога і своєї релігії відступили та до приєднання їх до тієї св. родини, якої Христос є головою, то мусить це пас тим більше захотити до тих жертв, трудів і молитов, які винесуть з неба той великий доказ, що його з нетерпливістю очікують й самі безбожники. Бо, якщо яке явище може бути знаком зближаючогося часу, то ним може і мусить бути той дивний факт, що ніхто там не інтересується релігійними питаннями, ніхто так не любить говорити про Бога, як саме ті, що про себе твердять, що вони з безбожниками і ворогами усякої релігії. Вони свідомо чи несвідомо шукають Бога, тужать за Ним і очікують той хвили, коли якісь могутній доказ з неба даста їм зрозуміти, ким є Цей, що вони Його не знали: Цар царствуючих і Господь господствуєчих, — Той, що живе, царствує, побіджав найбільше і пайусініше тоді, коли Його противники думали, що вже цілком побідили. Ми віримо і надіємося, що й тепер Христос - Цар так побідить Своїх противників-безбожників, що вони припадуть до Його під і, як блудні діти, відадуть Йому себе і всю свою, щоби Він і над ними царствував і провадив їх до вічного спасіння. Ми віримо, що та хвиля тріумфу Христа-Спасителя і Його св. Церкви прийде, що вона наближається, що вона, може, недалеко. Може бути, що Бог нам, жиочим свогодні, а умираючим завтра, не даста діждатися тій великої, а святої хвили, та це не перешкоджає нам для тієї хвили жити і вмиряті та очікувати її. Во наша надія перенесена безсмерттям. Як би тільки це одно могли зрозуміти ті бідні, невидючі наші брати-безбожники, коли б вони могли зрозуміти, що є якесь безсмертна надія, що є якесь життя поза гробом, то вони до нас прибігали б, як до джерела спасіння; вони жертвували б усьо, навіть дочасне життя, щоби статися учасниками тій без-

смертної надії. Тому не переставаймо молитися за бідних, невидючих наших братів і так, як щодня молимося про З'єднання усіх у св. Вселенській Церкві, будьмо переконані, що ті наші молитви, такі згідні з послідною молитвою Христа-Спасителя, будуть без пайменного сумніву вислухані. І станеться те, чого ніхто не предвиджує й, що уважають за неможливе: Усі вірні Христу і віруючі в Нього будуть одним в Його св. Церкві і тою свою єдністю переконають усіх невіруючих, що Всешишній Бог післав Христа, а Він нас посилає для праці над їх добром і над вічним спасінням нез'єднаних і всіх безбожників.

Від М. О. 17. IV. 1940.

М. О. Ч. 83.

Подою до відома Всеч. Духовенства, що, бажаючи сповнити свої душпастирські обов'язки супроти тих наших вірних, які є переселені за східні граници нашого краю, намірно звернутися до уряду ССР з проханням позволити уможливити мені і десятьма священикам душпастирську працю поміж тими переселеними. Всеч. Отців завзвичаю, щоби до мене зголосилися ті, які бажали би брати участь в тій моїй душпастирській вправі.

Від М. О. 17. IV. 1940.

М. О. Ч. 84.

Здається, що бодай вчасті завели нас падії па справне функціонування наших поштових шляхів для подання до відома усіх священиків в АЕпархії чисел проголошуваних у Львові „АЕп. Відомостей”. З відчіністю і з великим признанням мушу піднести жертвену працю деяких Отців в тому напрямі, але зі жалем муну піднести і те, що багато Отців, після одержання числа „АЕп. Від.” нічого не зробили, щоби подати це до відома своїм кондеканальним, а на віль з найближчими сусідам. Тому прошу всіх Отців, які дістали з канцелярії копії „АЕп. Відомостей”, написати чи сказати, де і кому ті копії віддали, згадно чи і які нові копії зробили, щоби колегія соборових секретарів і потарів могла застосовитися над способом поправлення дотеперішньої системи, або замінення Її на лішчу, поправнішу.

Від М. О. 17. квітня 1940 р.

Промова

ІХ ВИСОКОПРЕОСВ. ОТЦЯ МИТРОПОЛИТА НА ОТВОРЕННЯ ЛЬВІВСЬКОГО АЕПАРХ. СОБОРУ В СВІТЛІЙ ЧЕТВЕР 19. IV. ст. ст. 1940.

У важну хвилю життя нашої Епархії витаю Вас, Всеч. Отці, як учасників АЕп. Собору. — Здається мені, що не можу лішче пояснити значення його, як представлений, як до цього прийшло.

Пам'ятасте, Отці, що ще від початку війни зачав я запрошувати на давніні т. зв. „Консисторські сесії” усіх священиків, що були присутні у Львові. Мені треба було близьчого контакту з ними, а для них участь в таких Епарх. радах могла бути нагодою корисної праці і заняття, що нераз рятує положення серед хвильових труднощів життя. І так збиралися ми через місяці: жовтень, листопад і грудень. Від хвилі, коли через конфіскату цикльстілью неможливо було видавати хоч і як вже коротких „Архіеп. Відом.”, з 1. січня 1940. р., положення, а через те її наша праця змінилася. Вміру, як зовнішнє положення, спричинене війною, ставало щораз більшою трудністю в праці, треба було нам здобуватися на чимраз більше інтензивну працю. Через З місяці і Отці і я, усі ми переконалися, що такі Епарх. ради мають добру сторону і можуть нам принести неодні користь. То піддало мені думку, чи не далося би, мимо усіх труднощів, які з природи речі ставались з кожним днем ще більшими, здобутися нам на найбільшу міру інтензивності праці цілої Епархії та відбути у Львові АЕпарх. Собор. Хоч і як ді-

воглядию та гадка могла видаватися я поділився нею з Вами в день Нового Року, коли Ви були добре мене відвідати, щоб пожелати нашій Церкві якнайкращого розвою в цьому році. Я заявив, що пошуся з думкою скликати до Львова АЕпарх. Собор та представив відразу, що не, що в наших часах не до виконання, себто з'їзд усіх священиків, можна кількома заряджениями так змінити, що осягнеться те, що важче не накладаючи на Духовенство тягару того з'їзду. Водночас ми зачали з 1. січня проголошувати на наших четвергових Епарх. радах те всьо, що у нормальних часах бувало проголошуване друком в „АЕпарх. Відомостях”. Ми ужили тоді наче легальній якоєсь фікції, щоб заступити щомісячне видання „АЕп. Відом.” Те, що в четвер в приявності перебуваючих у Львові священиків було прочитане, уважалось проголошеним. А те, що в тих оголошеннях мало бути законом, постановили ми, старшим звичаєм, крім того ще проголошувати це прибиттям тексту на дверях Архікатедр. Храму. Те, що мало бути читане, доходити мало до відома цілого Духовенства дорогою відписів, передаваних з рук до рук, т. зв. „поштовими шляхами АЕп. Відомостей”.

Дорога ця була далека, а спосіб нелегкий, бо обтяжував Отців, хоч і добровільно приймаючих той тягар, конечністю переписування цілого тексту. Тому й не дивота, що після кількох місяців текст наших Відомостей не дійшов ще до границь Епархії. Ale так певно було за часів наших працівників, коли не було ще ні телеграфів, ні пошти, ні залізничних доріг, коли незнаний був друг, а папір рідкість. Та наша пошта, супроти тих усіх труднощів могла видаватися повільна, а робота її не дуже то справна. Тут треба піднести і ті обставини, що напір дійсно ставався рідкість, так, як у якому XIII, чи XIV. стол. ставав дорогою. За лихий, деревляний папір треба було платити одного рубля за аркуш і тим іще тішитися. А дотого треба було той, так дорого куплений папір, ховати, як які скарби. Bo кожної днини були ми наражені на те, що при першій-ліпшій нагоді зникнуть всі запаси паперу — так, як зникли машини до писання, бюрка і столи, а в першій мірі циклостилі, гектографи і друкарські машини. Мимо усіх тих труднощів „Арх. Відомості” проголошувані замість друком, на Епарх. радах, у четвер, доходили і доходять до відома Духовенства, очевидно не без усильної праці многих Всеч. Отців, яким при тій нагоді мушу висказати найсердечнішу подяку.

Мій проект скликати Епарх. Собор прийняли Ви прихильно, не добавуючи у виконанні того плану неможливостей. Ale до цього діла треба було приступати поволі і остережно. Bo піхто з нас не знат, чи у воєнних часах не прийде якесь нова пепередбачена нерешко, яка вчинить ціле діло неможливим. Можна і треба було одначе до цього приготовлютися. Зі своєї сторони, в ряді декретів, читаних на Епарх. радах, порушував я деякі питання, які, як здавалось мені, були важним і конечним предметом нарад Собору. A передусім заохочував я Вас до предложення завчуся своїх побажань і пропозицій. Щоб помогти вам орієнтуватися в предметах, про які могла бути мова на Соборі, заохочував і радив я докладно перестудіювати рішення наших провінцій. Синодів: Замойского з 1720. р. і Львівського 1891. р. які перейшли майже усі діянки християнського життя і душпастирської праці Духовенства — через що своїми рішеннями найліпше можуть піддати Вам думки про можливі й потрібні будучи рішення нашого Собору. Zі своєї сторони підготовлювався і я. I думав я спочатку, що вже під кінець березня буде можна Собор зачати. Однак з обережності та зі страху, щоби не стягнути на себе та Духовенство закиду, про який згадує Євангеліст: Цей чоловік зачав будувати, а не може докінчити” — я зволікав і відкладав справу. Шойно дnia 13. квітня (п. ст.) видав я послання „До Духовенства і вірних”, яким запрошив я усіх священиків Львів. АЕпархії на Собор, що після цього послання має зачатися в Світлий Четвер п. р. торжественным Богослужінням. Осібним пись-

мом, підписаним в суботу першого тижня Чотирдесятниці, запросив я на цей Собор верховних настоятелів наших муж. монаших чинів і всіх еромонахів. При тій нагоді протестував я у тому письмі проти знесення монастирів і конфіската усіх нерухомих і рухомих дібр цих монастирів, як проти тяжкого удару, заданого нашій Церкві і нашому народові.

Насінів Світлий Четвер. Тому, що з огляду на лихе здоров'я не міг я брати участі в торжестві. Богослужінні в церкві, заступив мене Кир Никита, що з Преосв. Киром Николаем, Впр. О. Мітратом Йосифом, в асисті цілої Капітули і Духовенства відправив торжество Богослужіння, в намірені помочі св. Духа для праць Собору.

Передусім мусимо Впреп. і Всеч. Отці, зложити Всечишньому найгорячішу нашу подяку за те, що допровадив нас до хвили, коли Його св. ласкою, в Його Ім'я і з Його помічю зачинаємо це важне для АЕпархії діло. Хоч поміч з неба потрібна нам для кожного нашого діла, хоч без Божої благодаті нічого доброго не можемо зробити. Всечишньому подобалося одначе виявити нам в цьому ділі особливішу опіку і поміч. Не звертаючи уваги на многочисленні наші гріхи, все ж дозволив нам Г. Бог зачати сьогодні те трудне діло на Його хвалу. Всечишній Господь, який „серцем сокрушеним і смиренним не гордиться”, побачив, що нашим намірам не була і не є порожня слава у людей, як і метою нашою не хвилевий успіх. Bo всі ми приступаємо до цього Собору в дусі християнського покаяння. Віddaючи Всеч. Богові в Тройці єдиному поклоні богопочитання, ми принесли Йому Евхар. Жертву Хрестової смерті Христа-Спасителя в доказ саме нашого поклону, нашої служби, нашого віddання Його пресвятій Справі. В Його Пресв. Ім'я приступаємо сьогодні до діла Собору, як до акту всенародного покаяння. В цьому шукаємо поправи усіх пороків, похибок, гріхів і блудів у христ. житті нашого народу та покаяння і поправи в усіх наших гріхах, пороках і незвершеностях. Тому діло цього Собору — то діло, від якого повинна зачатися нова епоха в історії нашої Церкви і народу. I так буде, як тільки Всечишньому подобається поблагословити нашу працю і довести її до успішного кінця. A Бог ізхідно поблагословіт її і певно дасте усім інші її скінчити, якщо наша праця буде ощерта на широму христ. покаянні. Цього саме христ. покаяння треба нам перед Богом для вічного нашого спасіння, того нашого покаяння треба й намому народові для його вічного спасіння. Bo, якщо гріхи людей стягають на весь народ Божу кару і довги тих гріхів можуть ставати таким тяжким тягарем, що коначними стаються тоді важкі страждання невинних та гіркі сльози і жорстокі діла показання винних, то, здається, що терпіння, які стягнули на весь наш народ ця війна, є бодай вчасті карою за гріхи, яких міра переважила.

Всеч. Отці пам'ятають, що довго ще перед війною в кількох числах „Арх. Відомості” оголошував я свої роздумування під титулом „Хто винен?”. Мутила мене думка, що причиною терпіння нашого народу, терпіння, які вже тоді були чималі, та які, як здавалось мені, були заповідженням більших інші терпіння у світовій війні, були в великій мірі спричинені нашими гріхами, нас, священиків. Як змора, як недобрий сон, вертається до мене ця гадка й тепер, коли страждання невинних стаються з кожним днем більші. Мушу ціло поділитися з Вами, Всеч. Отці, моїми думками:

Коли б ми були певні, що Пресв. Таїнства Христової віри, які іменем Христа уділяємо нашим вірним, ніхто з нас не приймає по-святокрадськи, — то могли би ми бути вільні від того страшного питання „Хто винен!”. Ale, коли майже напевно знаємо, що з-поміж християн нашої АЕпархії, неодин може прийняти святокрадським способом Пресв. Т. Евхаристії, то кров мусить нам в жилах стинатися і зі жахом мусимо питати себе: „Хто винен!?” Bo до уст святокрадника понесла священика рука Пр. Жертву

Христа, Його Тіло і Кров! А що кожне святочадство являється історичним повторенням Юдиної зради, — то фактом є, що хтось з наших вірних стався „попинним Христової Крові”, себто стався винним убивства Христа! І фактом є, що при цьому страшному злочині стояв недалеко один з нас, священиків! На згадку про це аж дроже переходить по цілому тілу! І через те питання: „Хто винний?” стається подібне до Архангельської труби, що кличе нас, священиків, на суд.

А що сказати би на те, коли б то не простий християнин, який не досить знає католицизм, такого убивства допустився, (а і в тім чи нема вини священика?) але вже один з нас, священиків Христових, учеників чи апостолів, один з них — з тих, яких він зове братами і приятелями, яких вивищив понад всіх людей, — один з нас, яким у руки вложив чашу Своїї Крові, став зрадником і чашу Пресв. Крові віддав демонам на поталу! Якими ж слізами і яким покаянням змити цю пляму з історії нашого Духовенства?! Як зірвати тії пекольні в'язи, які нас усіх зачали з демонським ділом Іскаріота??!

Бо, якщо святочадство простого християнина, що не знає катехизму, є страшим нещастям для цілій громади і народу, то якою вагою важити пригнітаючий ввесь народ тягар Юдиної зради, сповненої священиком?!

Цей злочин тисячі разів страшніший ніж тамтой; то таке нещастя для цілого народу, що його наслідки трудніше усунути, ніж наслідки кривавої війни. А перед небом і землею стид таїй, що хіба під землю треба скритися, хіба скали і гори взвивати треба, щоб прикрили і заслонили нас перед тим непонятним, страшим соромом, який спливав з того злочину мерзянням, пекольним калом на наші церкви, хати, родини, установи й на наших дітей. Брудом і смородом наповнена земля і її підвалини аж трясуться з обурення на злочинця, що стягає таке нещастя на нас усіх! А може він досі ще не покаявся? І не тільки „може”, але таки напевно не покаявся! Бо відкинути від себе Юдину зраду і очистити душу з твоїї пекольної прокази, це ж річ так шалено труда, — вона так перевищає усікі сили людства, що навіть всенародна думка від двадцяти віків така, що Юда Іскаріот не кається. А Юдина зрада лишає на душі таке пекольне п'яtno, що затемнилося би сонце, як би Всевишній у безкінечному милосердії не чекав на покаяння проклятої душі нещасного, що вже одною ногою у вічній погибелі!

Будучи ділом покаяння за гріхи людей і Духовенства, мусить наш Собор обдумати орудники поправи і шукати доріг на те, щоб уро́вень християнської праведності серед народу та христ. зверхності серед священиків так піднести, щоб упадок священика у тяжкий гріх був так незвичайно рідким випадком, що святочадське Причастя його було б неможливе. Певна річ, неможливим воно ніколи не стається, як довго чоловік має свободну волю, але воно може і мусить статися так морально неможливим, щоб сама думка такого упадку потрясала зі страху душу кожного християнина.

Відвічний звичай, практикований на всіх Епарх. Соборах кат. Церкви вимагає, щоб усі учасники Собору зложили визнання кат. віри по формулі, приписаній Урбаном VIII. Перед тою торжественною присягою запрошую Вас, Всеч. Отці, відповісти зі мною молебень. Преосв. Кир Никита, як Генер. Вікарій, взяв на себе обов'язок логотета Собору і зволить формулу визнання по дотеперішній практиці наголос відчитати церк. слов'янською мовою. Передпослідне речепні від слів: „Сію віру” будуть Отці добре голосно повторяти за Преосвященим всі разом, а останнє речення: „Тако ми Боже помози...” будуть Отці вимовляти кожний зосібна, приступаючи тут, до св. Евангелія. Отці, які нині не могли бути присутні, а приїдуть на другий четвер, тим самим порядком усі разом робитимуть визнання віри в приявності Кир Никити і після визнання підпишуться.

Львівські Архієпархіальні Відомості

Річиник LIII.

травень 1940 р.

ч. 5.

М. О. ч. 59—7.

М. О. передає Епарх. Соборові, як церковному судові, дисциплінарну справу Антона Мельника, бувшого пароха Балич загірніх.

Від М. О. 9. V. 1940.

М. О. ч. 59—8.

М. О. подає до відома, проголошуєши в „АЕп. Відом.”, перших 10 правил, як пропозицію, зроблену АЕп. Соборові.

М. О. ч. 85.

М. О. подає до відома Всеч. Духовенства, що Преосв. Кир Іоан, зіставши помічним епископом Преосв. Богачевського в З'єднаних Державах Америки, тим самим перестав бути помічним епископом львівським і генеральним вікарієм Митрополита. За всі його праці в АЕпархії висказує йому Ординаріят найсердечнішу подяку і призnanня. Преосв. Іоанові бажаємо найуспішнішої праці і Божого благословенства на новому становищі, до якого Бог його покликав, та поручаємо його молитвам Всеч. Духовенства. Устають вправді спомінання його в екстеніях, як помічника епархіального епископа, але рукополагані ним священики в нашій АЕпархії мають все обов'язок молитися за нього на Прокомідії, а всім прочим священикам поручаємо молитви за нього, як і за всіх праць епископів нашого обряду.

Від М. О. 23. травня 1940 р.

М. О. ч. 86.

М. О. обов'язує під канонічним послухом, заприєженім при рукоположенні, всіх священиків, які дістали чи то на цікльостилю відбиті числа „АЕп. Відом.” за X. XI. і XII. 1939. чи то відпис чисел за I. II. III. і IV. 1940. р. непреписати ті документи і передати їх до відома найближчого сусіда. Коли хто зі священиків зробив це, с від того канонічного обов'язку звільнений щодо чисел, ним переписаних і переданих, „АЕп. Відом.” щойно тоді помістяте пропозиції всіх декретів і правил АЕп. Собору, які були читані і передискутовані на соборовій комісії і на соборових зібраниях, коли будуть мати більший об'єм. Наразі будуть „АЕп. Відом.” поміщувати тільки біжути справи. Через те їх числа будуть об'ємом своїм дуже незначні.

Від М. О. 30. V. ст. ст. 1940.

М. О. ч. 87.

М. О. пригадує Духовенству заприєженій при рукоположенні обов'язок, не опускати парохії та душпастирської праці в АЕпархії. До того обов'язку долучає Ординаріят заборону під канонічним послухом зголосуватися до реєстрації в цілі опущення Епархії. Заборона ця обов'язує під сусpenзою інсо факто. Супенза падає і на тих, яких зголосує до реєстрації третя особа за їх відомістю і згодою і які проти такої реєстрації не запротестували.

Від М. О. 30. V. ст. ст. 1940 р.

М. О. ч. 88.

A. M. Галицький Митрополит . . . . .

Духовенству і вірним благолати, мир і пастирське благословення

Близько два місяці, Дорогі Брата, не відзвівався я до вас ніяким пастирським посланням. Це не тому, щоб я не мав був що вам сказати, — навпаки, так, як в попередніх місяцях, я кожного тижня хотів відзвіватися до вас у різ-

них справах, в яких, як здавалося мені, міг я вам служити. Якщо того однаже я не робив, то тільки тому, що ми відбували у Львові АЕп. Собор, себто зі всіми Отцями, що мешкають у Львові і з тими з Отців, які могли до Львова прибути, що-четверга нараджувалися ми над справами наших обов'язків супроти вас, вашого християнського життя та вашого дочасного і вічного добра. Коли прийде відповідна хвиля і коли Всеч. Богу сподобається поблагословити нашу спільну працю, Отці Духовні перечитають вам більшу частину декретів того Собору, себто усі ті декрети, які відносяться до християнської праведності взагалі.

Цілі нашої праці на Соборі в цьому, щоб, передусім усі разом тепер самі священики, а відтак священики з цілим народом разом, зложили Всешиньому поклон Богопочитання, подяку за всі Його дари, давані нам безпереривно усім нам разом і кожному з нас зокрема, а відтак і перепросити Його за всі наші ухиблення та гріхи, якими так часто ми заслугували на Божу недаску й Божий гнів. Вкінці, щоб застановитися над способом поправи, себто над тим, як нам, священикам, поправніше і досконаліше сповнити наші душпастирські обов'язки супроти вас і як нашою працею помогти вам поправити усі гріхи, якими, може, утрудносте, а, може, робите неможливим діло вашого спасіння. Хочемо теж помогти вам піднестися зі всіх гріхів, в які попадаєте, та подати вам поміч, ліпше на будуче Господеві служити, сповнюючи всі обов'язки християнського життя. З того бачите, Дорогі Братья, що та праця над Еп. Собором дуже важна і що вона відноситься також до вашого добра. Тому то вже перед двома місяцями, письмом з дня 17. квітня 1940. р. запрошуєчи Духовних Отців на Собор до Львова, я і вас повідомляв про той Собор і просив про ваші молитви в тому наміренні. До того самого вертаюсь й тепер та усильно вас прошу, поможіть нам своїми молитвами доповнити такого важного для цілої АЕпархії діла.

Промова

ІХ ВИСОКОПРЕОСВ. О. МИТРОПОЛИТА НА ЗАКІНЧЕННЯ СОБОРУ з 1940. р.

Серед незвичайно важких воєнних обставин, довершили ми за Божою поміцю важного діла: скликали АЕп. Собор. Які важкі були обставини, всі Отці, учасники Собору, знаєте. З найближчих учасників соборових праць двох наших товаришів-священиків померло, як жертви теперішніх обставин у Львові. Чотирьох найближчих співробітників арештовано, як і десяткох інших учасників Собору. Коли дотого додамо незвичайні труднощі, щодо подорожей і кореспонденції, заборону друкованого слова, брак світла, виродовж довгих не-раз годин кожної днини, неможливість уживати наших архівів і бібліотек, отже брак найпотрібніших наукових книжок, а дотого потрясаючі та в найвищому ступені болючі відомості, то треба уважати це незвичайною ласкою Всешинього, що ми довершили того важного для життя Епархії і для нашої праці для народу діла.

Праці Собору йшли поволі вперед, викликуючи пераз довгі дискусії. Багато питань, в яких, здавалося, гадки Всеч. Духовенства можуть бути поділені, після дискусії відкладали ми невирішеними на будуче. Ми держалися системи, не досить ще випробованої.

Усі священики АЕпархії були запрошенні на кожну сесію Собору; кожний був обов'язаний бодай раз в році брати участь в нарадах Собору. Все те було причиною, що і декретів Собору і вирішених правил менше було, піж хто міг би надіянтися після таких довгих праць. Але коли, Отці, приглянетесь близче порушенням питанням і вирішеним правилам, то маю надію, не будете уважати час, вложений в соборові праці, за страчений. З цих 31 декретів, і багатьох правил не

одно порушує важні питання і мусить бути зачисле до важких кроків наперед в житті і душпастирській праці Духовенства. І можемо похвалитися, що все, що одобрене Собором, є виявом однодушної волі та однодушного рішення цілого Всеч. Духовенства. Коли та однодушність не була виразна, коли заходили сумніви щодо практичності якогось правила, тоді відкладали ми його заєдно на другий Собор, щоби не накидати обов'язків, що їх загально не визнано конечними. Супроти того могло б здаватися, що рішення Собору мало практичні. Коли однаже з увагою приглянетесь, Всеч. Отці, довершенному ділу, то й побачите, що правила нашого Собору не є такі теоретичні, щоби не мали важного значення у практиці душпастирської праці та важнішого ще значення для священичого життя і священических чеснот. Можна, а думаю, що й треба тут розрізнати поміж зовнішньою практичністю, себто практичністю зовнішньої праці, і внутрішньою практичністю, себто практичністю духового життя і чеснот. Через цілій рік старалися ми шукати передусім Божого царства і Божої правди, щоби рішення того АЕп. Собору були по змозі ділом покаяння і ділом любові Божої. Ми вправді наміряли обробити всесторонньо усі сторони християнського життя, всі Божі заповіді, всі Таїнства і все, що може мати зв'язь зі священичим життям і душпастирською працею. Але при такій всеобіймаючій програмі дбали ми передусім про те, щоби з якнайбільшим, по змозі, реїфом виявилася засада того, що я назавв би теоцентризмом. І може і без нашої волі рішення АЕп. Собору з 1940. р. так закінчені, що ту гадку яскраво висказують. Слова „теоцентризм” ми ніде не уживали. Ціла християнська наука і усякі церкви. законодавство мусить бути в якомусь загальнно-християнському значенні теоцентричне, себто мусить Бога уважати найвищою метою й осередком всього того, про що може бути мова в християнстві. Але можна про теоцентризм говорити і в іншому, стислішому значенні, так, як й у христ. житті можна про Бога, Його права, Його справу і Його славу так на першому місці пам'ятати, щоб про всею проче майже забути. Безумовно, праця для близких, дбайливість про убогих і любов до людей — то чесноти, що ведуть до Бога і свій осередок, та мету усіх своїх змагань знаходить в Богі. А однаже Христос сказав: „Убогих все маєте поміж собою, а Мене не все будете мати”. У тому значенні, в якому служба для убогих і близких не є службою, віддаваною Всешиньому в Тройці единому, в тому значенні, в якому Христос у 12. році життя, лишаючись в Ерусалимі, говорив Матері і св. Йосифові про справу Свого Небесного Отця, в якій Йому треба бути. І пам, Божим слугам, треба бодай часом зноситися до того поклону і служби Всешиньому, яка забуває про все на світі. Отже коли з увагою приглянетесь, Отці, рішенням нашого Собору, то спостережете, що може більше, ніж ми самі цього бажали, в ті рішення проявом так понятого теоцентризму. В них пам'ятали ми не тільки передусім, але й виключно про Божу справу, про Боже царство. Ми вправді наміряли переходити усі душпастирські обов'язки і усі душпастирські труднощі, та сталося так, що рішення Собору з 1940. р. мусіли ми закінчити в хвилі, коли ще ми радили і застановлялися над обов'язками, що безпосередньо відноситься до почитання Бога в Тройці единого. Поза твою службою поклону, віддаваного Всешиньому, рішення нашого Собору доторкають тільки обов'язку християнських молитов і нормують, так, як це в наших часах можливе, життя по єванг. радам. Про наші людські потреби і труднощі, про удержання Духовенства, згадали ми тільки, наводячи дві уступи Євангелія: „Шукайте передусім царства Божого” і „Даром ми прийняли, даром дасмо”.

Хоч соборові декрети і правила відносяться переважно до внутрішньої, духової сторони священичого життя та душпастирської праці, і тому з огляду на зовнішню їх сторінку мало, може, практичні, то однаже, знайдете в них, Отці, багато таких приспів, що без сумніву покажуться преважні **МІБ душпастирської праці.**

Пригадаю хоч одно лише правило, яким Собор приписує проповідникам багато й сильно молитися про успіх проповіді за тих, що її слухатимуть. Наколи б Всеч. Духовенство прімінилося до твої ради, чи радше усильного припоручення, воно принесло би необчисливий хосен для Церкви. Думаю, що урегулювання проповідництва в дочерніх церквах має також велике значення для народу і Церкви. Але важнишою, може, є усі позитивні приписи, сформульовані в правилах, є друга сторінка соборових праць. І наколи обставини були так складні, що після ухвалення першого правила про переклад на українську мову, визнання віри, були би ми мусили перервати дальші праці Собору, — зрештою зачинаючи Собор, думали ми, що так її становиться, — то були би ми мусили призначити велике значення самому скликанні Собору. А те значення саме у спільноті праці єпархіального Епіскопа з Духовенством Єпархії, солідарність поміж ними, безнастінне порозуміння, взаємне довіра і обостороння свідомості спільноти мети і спільних орудників до твої мети. Весь той успіх в правильному і практичному приміненні засади соборовості співідповідності Духовенства з Епіскопом. Про ту зasadу, бодай в теорії, дуже дбають східні Церкви, та вона її в самому ділі переважна для церковного життя, а примінення її саме в законі, що приписує відбувати єпархіальні собори. У великих єпархіях, на жаль, примінення того закону таке, що мало відповідає думці соборності і добром її сторонам. При скликанні Собору оправдувався ^я, здається, з того, що від 1905. р. не здобувся на скликання із одного єпархіального Собору. Перешкодами цього були труднощі, що 'х напесла світова війна і все що після неї наступило. Але мушу признати, до того мого, сміло скажу, занедбання в великий часті причинилася ї та думка, що єпарх. Собор, відбудутися так, як приписує кодекс латинського права, як Єпархії, як наша, небагато приносить хісна. Коли участь в Соборі беруть тільки Отці Декані і по одному делегатові з кожного Деканату, і коли соборові декрети приготовується наперед в комісіях, то ті декрети завсіди роблять враження, що вони пакинені, а загал Духовенства не бере майже ніякої участі в торжественних засіданнях Собору. Може через те ї рішення нашого провінціонального Собору з 1891. р. не має того значення, що його могли би мати почасті знаменчтво ними скодифіковані принципи душпастирської праці.

Уважаю це дуже великим Божим даром, що я знайшов, або скажу лішче, що усі ми разом знайшли практичну і корисну форму. Коли всі священики, запрошенні, коли кожний з них має право бути привічним, може промовляти, ставити внесення, боронити своїх внесків, чи свої думки, тоді мусить загал Духовенства знаходити в соборових сесіях більше, ніж тоді, коли в них бере участь тільки через вибраного делегата. Можна ї надіятися, що при урегулюванні такої системи, буде з кожним днем рости і скріплятися наша солідарність та спільність в праці.

Тим то можемо мати оправдалу надію в Богі, що ціле діло АЕп. Собору з р. 1940. буде Всешищним прийняті, як діло покаяння цілого Духовенства, і то покаяння звершеного, яке опирається на Божій любові. Маємо теж ї надію, що Всешищний поблагословить і саму гадку Собору і наші рішення, і дасть, що зерно, кипене в ріллю душпастирської праці Духовенства, видасть обильні овочі.

Коли кожний з нас, у своїй праці над собою і над вірними, приміниться у кожній подробці до принципу безоглядного першепрестава Божої справи і того святого теоцентризму, що з любов'ю Бога. Всешищного в Тройці єдиного, тоді праця наша буде приносити обильні овочі і рішення нашого Собору, хоч вони є більше практичні тою внутрішньою практичністю любові Божої, ніж зовнішньою практичністю пастирського благорозум'я, матимуть важне значення і в нашому житті і в нашій праці. Бо після не може мати більшого значення в житті священика, як те, що його поправляє і підносить його життя-молитви.

Намірені соборові рішення і приготовані, та досі не використані матеріяли лишаються матеріалом будучого АЕп. Собору в 1941. р. За все, що Бог дав до-вершити, можемо зложити Йому якнайгорячішу подяку. Запрошуєши Всеч. От-пів до спільного відсвітання гимну „Тебе Бога хвалим”, піддаю думку, щоб ми, дякуючи Всешищному за той наш АЕп. Собор і за все що в ньому нам Бог дав, свою подякою обняли й все проче, що Бог дав нам в цьому році, без огляду на те, чи воно було нам міле, чи може, тяжким хрестом. Колись, певно, покажеться, що неодно, що сьогодні боляче ї прикре, було й є цінною благодаттю з Неба. Так, як св. Йоан Золотоустий останнім словом обнимав ціле своє життя і усі за-рядження Всешищного супроти нього та Богові за все дякував словами: „Докса то Тео пантон генека”, так ї ми сьогодні, приймаючи усі зарядження Всеши-щного супроти нас, дякуймо за все добромъю Отцю Небесному.

За все Всешищному Богові слава і подяка. Амінь.

В ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

Львівські Архієпархіальні Відомості

Річинн III. червень – вересень 1940 р. Ч. 6–9.

М. О. Ч. 89.

ДО ДЕКАНІВ

Праці АЕп. Собору поступають вперед. Вони перешкодили видати з ряду кожного місяця „АЕп. Відомості“. ОО. Деканів визиваю, щоби на деканальному соборчику по спроможності і добрі волі кондеканальних Отців уложили порядок, в якому ті Отці будуть до Львова приїжджати на соборові зборання (в четвер о 10.39 рано). Приїзджаючи до Львова нехай по можности лишиться досить довго, щоби міг перечитати дотеперішні правила та описля здати з них докладний звіт на другому соборчику ѹ евентуально привезти стільки копій, декретів і правил, скільки не буде можливе. Соборчики повинні правильно відбуватися і Собор мусить бути предметом кожного соборчика зборання. На соборчику пригадає о. Декан Всеч. Духовенству, що одиноким титулом їх удержання тепер є совісне і ревне сповнення всіх обов'язків так в парохії, як і в деканаті. Ревність душпастиря для Божої справи з мірою, в якій досвідчить словниця Христової обітниці: „Шукайте передусім...“ Кожне занедбання мусить зменшувати виконання Христової обітниці. Не стягайте добровільно на себе нових і тяжких труднощів, щодо удержання!

Долучається для ужитку Духовенства календаріом аж до Пасхи 1941 р. Пасха випадає в той сам день, що в р. 1930. Докладніший устав знайдете, Отці, в Тріодах, Октоїах, Міцеях або в Трефолоях, які треба перед кожним празником докладно перечитати.

Від М. О. 31. X. 1940 р.

М. О. ч. 90.

ДО ДУХОВЕНСТВА І ВІРНИХ.

Подаю до відома Всеч. Духовенства, що св. Отець визиває всіх священиків цілого світу, щоби в неділю 24. листопада п. р. відправили Службу Божу в паміренні св. Отця, а передусім за всіх тих, що впали в боях в часі твої війни, як також за всіх скитаців і тих, що якимнебудь способом терплять від війни на цілому світі. Вкінці кожноднівні наміром св. Отця, котрим хоче поділитися зі священиками є, щоби настав на цілому світі правильний і тривалий мир. Відомість з Риму принесло радіо, а я передою її Всеч. Духовенству завізанням, щоби і в той день 24. XI. відправили Службу Б. в першому паміренні св. Отця та заохотили нарід до молитов в тому напрямі.

Зі своєї сторони бажав я звернутися до Всеч. Духовенства з усилім проханням про молитви передусім за нашу молодь. Військовою службою особенно наражена вона на небезпеку, а небезпека, в якій находитися наша молодь, більше відбивається на нас всіх. В теперішніх часах війни молодь від наймолодших літ життя наражена на найбільшу небезпеку, яка лише може внаслідок на чоловіка. В світлі християнської віри найбільшою небезпекою є втрата віри, через що людська душа відчукується цілком від Христа і Бога. Небезпека, в якій знаходиться наша молодь, є крайною небезпекою для цілого нашого народу. Тому ми усі мусимо безпастінними молитвами благати Бога, щоб відвернути від нашої молоді ту таку велику й грізну небезпеку.

Через вас, Всеч. Отці, і через вас, християнські батьки і матері, передаю нашій молоді найщиріший привіт і благословенство. Обнимаю усіх як найщирішу Христовою любов'ю та в Христі, нашему Спасителі, прошу і напоминаю вас: Будьте вірні вірі батьків, будьте вірні святым переданням, в яких виховують вас родителі, не наражайте батьків на більші терпіння, як ті, яке приносить воєнне положення світу, не наражайте цілого народу на небезпеку і на болючий смуток! Хрести життя, які маємо з Божою волі терпеливо по-християнськи знанти, освячують наше життя і не лишаються без обильного благословенства і нагороди в небі. Але терпіння, які ми добровільно самі на себе стягали б, або на які ми наражали би найближчих нам, не приносили би ніякого духовного хісна, а навпаки приносили би безмірну шкоду.

Най Бог Всевишній вас благословить, най наповнить ваші серця Божою мудрістю, най поведе ваші кроки дорогами християнського Божого життя і доведе вас усіх до одинокої мети того життя, до вічного спасіння.

Від М. О. 31. X. 1940 р.

ПРАВИЛО:

АЕп. Собор поручас усильно Духовенству уникати всякого позору, що у якомунебудь напрямі мішався до політики. Наше завдання: проповідати Євангеліє і вести всіх людей до спасіння та, при повній любові до нашого народу і всіх наших близьких, не мішатися до піякої політики. Синод пригадує ті принципи, які Духовенство завжди придержуvalося і які Духовна Влада при кожній нагоді пригадувала.

М. О. ч. 91.

М. О. подає до відома, що закон Шостої Сесії Верховної Ради ССРР з дня 4. квітня 1940 р. про доходовий податок з населення в статті 24. звучить: „В оподаткований дохід не включаються і не оподатковуються під ж) суми одержані у вигляді матеріальної допомоги”. Знову ж стаття 40. того закону звучить: „У волинській, дрогобицькій, львівській, ровенській, станиславівській, і тернопільській областях Укр. РСР з заробітної плати робітників і службовців, з заробітків літераторів і працівників мистецтв, а також з доходів лікарів, фельчерів, адвокатів та інших осіб від приватної практики, податок стягається на підставі цього закону.

Від М. О. 4. XI. 1940 р.

М. О. ч. 92.

ДО ДУХОВЕНСТВА І ВІРНИХ

Множать випадки де християни знаходяться в такому положенні, що можуть умерти без передсмертної сповіді. Може у війську, може в боях, може далеко від священиків, може в шпиталі прийдеться кому з вас умирати без можності дістати від священика розрішення за свої гріхи. Найважливіша в такому положенні справа, так уміти збудити в своїй душі акт совершеного жалю, щоб вернутись до божої благодаті і без сповіді. Тому дуже усильно поручаю всім священикам в цілому ряді проповідей додавати науку про совершений жаль.

Совершений жаль — то таке відвернення від гріха, що походить з любові до Бога. Те розположення в душі опирається на переконанні віри, що Бог є добрим батьком, безконечним добрим, заслугує на те, щоб Його над все цінити, себто любити. Любов потрібна до жалю. Це не почування, а оцінювання Божої доброти. То думка розуму, просвіченого вірою, що Бог є безкомпетно добрий. На тій думці спирається друга думка, що гріх, який відчужує від Бога, є злом, нещастям, — більшим нещастям, як якенебудь інше. З тих двох думок виростає в душі розподілення, обидження гріха, воля відвернутись від гріха. Так, як у засліпленні гріха чоловік хотів його, так у наверненні покаяння не хоче гріха, зачаречує і цофас грішну свою волю.

Акт совершеннего жалю можна робити у формі оскаржування себе самого перед І. Христом, перед Богом, добрим батьком, до котрого вертаємося як блудні сини: „Я согрішив, Христе Спасе, согрішив тим і тим і з того перед Тобою оскаржуюся, хочу вернутись до моого батька, як блудний син; як покинув Тебе гріхами, так, вертаюсь до Тебе покаянням, а вертаюсь до Тебе, бо Ти є батько, бо у Тебе спасіння і вічне блаженство”.

Отці проповідники кілька і кільканадцять разів при нагоді проповіді будуть збуджувати в собі і слухачах такий акт жалю сповіді перед Христом, пояснюючи народові, що кожний християнин мусить це знати і той жаль в собі збуджувати. Кожний нехай розуміє, що така молитва звершеного, любовного покаяння може бути одиноким спасінням для того, що не може висповідатися перед смертю. Кожний мусить розуміти і те, що така сповідь перед Христом не звільняє його від сповіді перед священиком, слугою Церкви, коли така сповідь буде можлива.

До совершеннего жалю належить і надія відпущення та спасіння. Щоби дати кожному християнинові повну науку жалю і таку притадку, яка йому лишилася би на хвілю конечної потреби, Отці Духовні на внутрішніх дверях церкви, або на такому місці, де всі могли би читати, виставлять картку з виразно друком написаною формулкою совершеннего жалю. Повторюю ту молитву, огорожену в Послани, що видане 26. IX. м. р. а знаходиться в 9. і 10. ч. АЕп. Відомостей”. Якщо здаватися буде тамтака молитва надто довгою, то можна її заступити коротшою, ось напр. такою: „Боже, вірю, що Ти добрий Батько, люблю Тебе, як батька цілим серцем. Я Тебе тіжко образив своїми гріхами й, хочу до Тебе вернутись як блудний син. Відвертається від моїх гріхів з обидженням, бо вони противні Твоїй любові, надіяється від Тебе відпущення гріхів і, коли буде мати нагоду висповідатися перед священиком, зроблю це. Бажаю приступити до св. Причастя. Прощаю всім, що мене скривили, з рук Твоїх принимаю всі хрести і терпіння і саму смерть.

Благодат Господа нашого.....

У Львові, в навечеря св. Димитрія, 6. XI. 1940 р.

М. О. ч. 93.

М. О. подає до відома Всеч. Духовенства, що упокоїлися в Бозі:

- o. Іван Іванчук, парох Товстого, 3. III. 1940.
- o. Николай Малий, парох Ясеновець, 8. IV. 1940.
- o. Іван Мащан, парох Липниці горіш., 4. V. 1940.
- o. Щирба Теодор, парох Жукова, 28. V. 1940.
- o. Іван Рошак, парох Протес, 30. V. 1940.
- o. Василь Степаніна, парох Горлиця, 19. VI. 1940.
- o. Григорій Кармалита, парох Стрілок, 8. VII. 1940.
- o. Краснопера Яков, парох Почал, 20. VIII. 1940.
- o. Омелян Лопушанський, парох Чагрова, 18. VIII. 1940.
- o. Володимир Герасимович, парох Терпилівки, 17. VIII. 1940.

- о. Йосиф Рибачук, парох Телячого, 1. IX. 1940.
- о. Василь Лиско, парох Ракоболт, 22. IX. 1940.
- о. Маріян Клодзінський, парох Путитинець, 15. XI. 1940.
- о. Йосиф Диній, парох Мартинова, 29. XI. 1940.
- о. Микола Вергун, парох Нараєва, 3. XII. 1940.

Душі їх поручається молитвам духовенства.

Від М. О. 5. XII. 1940 р.

М. О. ч. 94.

М. О. подає до відома Всеч. Духовенства список арештованих і досі не увільнених священиків:

- о. Книш в Невиці (25. V. 1940).
- о. Яворський Йосиф з Ляшкова лоп. деканату.
- о. Харина Володимир в Знесінню.
- о. Коверно Мансиміліян в Бродках (6. IX. 1940).
- о. Берест Роман в Полоничах (24. VIII. 1940).
- о. Бучинський в Мишковичах (9. IX. 1940).
- о. Ждан Іван у Львові (12. IX. 1940).
- о. Цебрський Віктор (27. X. 1940).
- о. Чаниш Теодор в Вибранивці (19. X. 1940).
- о. Грицай Йосиф в Черніхові (28. IX. 1940).
- о. Татаринський Іван, (30. X. 1940).
- о. Іванчук Микола, парох Іванчан, засуджених на 6 років в'язниці 19. VII. 1940.
- о. Фарміга Маріян (17. XII. 1940).
- о. Ковалік Зенон Ч. Ред. 20. XII.
- о. Притуляк Микола в Сколім 4. XII. 1940.
- о. Прийм Мирон у Львові (25. XI. 1940).
- о. Пастих Петро в Куропатниках, 22. XII. 1940.
- о. Косович в Бишках, 20. XII. 1940.

Від М. О. 5. XII. 1940.

М. О. ч. 95.

Примінюючи до поодиноких відносин загальну зasadу здергуватися від всякої політики, — зasadу, проголошенню щераз недавно на сесії АЕп. Собору, М. О. звертає увагу Всеч. Духовенства на найближчу нагоду впровадити ту зasadу в життя, себто на вибори, які відбудуться 15. грудня ц. р. А робимо це не для того, щоб Всеч. Духовенству була потрібна така притадка; ми добре знаємо, що всі священики АЕпархії є одної думки з нами і ясно бачуть небезпеку та школу для їх душпастирської праці, яка винливала би зі встриянням їх до політики, через яку душпастир мав би поміж вірними політичними противників. Якщо звертасмо вашу увагу, Всеч. Отці, на цю потребу хвилі, то тільки тому, щоби ще і щераз з натиском показати до якого ступеня основною напрямною нашої душпастирської праці є засада здергуватися цілковито від усякої участі в політиці. Тої засади придержуємося і при найближчих виборах.

М. Ординаріят лишає Всеч. Отців свободу особисто голосувати, або не голосувати по їх власному суді й волі і таку саму свободу поліпшить Духовенство й народові, здергуючися скрупульто від усякого впливу на рішення народу в цьому напрямі.

При цьому тим свободніше мусимо уживати усіх прав, застережених нам конституцією ССР. Тому то, користуючи з нинішньої нагоди, повторює М. О. свій поклик до батьків та до молоді з усильною пересторогою перед великою небезпекою утрати віри, в якій то небезпеці молодь наша знаходиться, улягаючи пропаганді безбожників.

Усильно прошу Всеч. Отців щераз подати до відома батькам та молоді мое письмо з дня 31. X. ч. 90. Усильно також поручаю вашим молитвам, Всеч. Отці, тих молодих людей, що наражені на небезпеку, могли би цілковито стратити віру. Моліться також усильно про навернення безбожників. Бо не можемо байдуже дивитися на душі, відкущемі Пресв. Кров'ю Христа, що живуть без Христової благодаті, а умираючи, пропадають на віки. Безбожників, що мешкають у ваших парохіях, уважайте, Всеч. Отці, за душі, над якими Всеч. Бог повірив вам опіку. І коли не маєте ніякої нагоди послужити їм духовною, душпастирською помічкою, то бодай не забувайте усильними і покірними молитвами поручати діло їх спасіння Всеч. Богові. З уваги на потребу хвилі, є душпастири увільнені від обов'язку в неділі і свята відправляти Службу Б. за парохію. А відправлючи ту Службу в наміренні даючого жертву, тим усильніше і в тій Службі Б., і у всіх інших Службах пам'ятайте про молитви за народ та свою парохію.

Від М. О. 9. XII. н. ст. 1940.

М. О. ч. 96.

М. О. повідомляє про смерть о. Домета Садовського, пароха Преображенської церкви у Львові. Помер 10. XII. 1940 р.

М. О. ч. 96.

М. О. повідомляє про смерть о. Александра Бучацького, катихита у Львові. Помер 21. XII. 1940. р. та Модеста Кааратицького, емеритованого президента апеляційного суду і радника Митр. Орд. Умер 30. XI. 1940. р. у Львові.

Душі їх поручається молитвам Всеч. Духовенства.

Від М. О. 10. XII. 1940.

М. О. ч. 98.

М. О. уділяє всім парохам і настоятелям церков у Львові та у всіх повітових містах і селах, де є більше число (около сотки) людей, що з огляду на обов'язки не мають змоги бути рано в церкві на Службі Б., право, щоби в церкві відправили в неділі і свята пополудні другу Службу Б. По можности треба в такому випадку Службу Б. злучити з Вечірнею, так, як обрядово в інавечеря великих свят лучиться Служба Б. з Вечірнею. Священик мусить 6 годин передтим здергатися від їди.

Від М. О. 2. I. 1941.

15. IX. 1940.

Слово

IX ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕНСТВА О. МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕЛПТИЦЬКОГО

в четвер 30. VIII. ст. ст. (12. IX. н. в.) 1940. р. після соборової сесії.

Убитий чоловік, такий убогий, що з трудом міг удержаніти свою родину, мав стару скрипку, якої не доцінював і готов був за щонебудь продати її, або й викинути на сміття. Не знат, що та скрипка була колись уживана одним з великих майстрів-музиків і що сама була мистецьким твором дуже великої вартості. При зміненіх обставинах Боже Провидіння дало йому спостерегти цю помилку. Він скрипку продав і мав до смерті запевнений для себе і для родини доброчут і зглядне щастя.

Скрипкою називаємо церковне правило. Во в дійсності є воно чудовим інструментом, з якого навіть при дуже малому таланті можна добувати прекрасні небесні мельодії. Того чудового музичного інструменту усі ми не доцілюємо якслід, а буває, що й зовсім не ціпимо; відправлення церковного правила, уважаючи часто прикрим і нудним обов'язком, а часом й хотіли б позбутися того

тагору, оскільки могли б лише зробити це без гріха. Буває навіть часом у сумінних хвилях і темних днях нашого життя, що ми готові навіть нашу скрипку викинути до смітника. Таке наше засліплення є тяжкою недугою та причиною найгіршої помилки, якої тільки можемо в житті, допуститися, помилки, якої їй направити майже годі! Бо стражений день не вертається, а правило, зле відмовлене, свідчимите проти нас на Божому суді!

Змінені обставини є нагодою, в якій не з нашої заслуги і не наше прохання дає Боже Провидіння спостерегти дотеперішню помилку. Ми свідками історичних подій, які на всі часи стануть ясним доказом чим є молитва для людства. Ми бачимо, які наслідки того, як замовлені молитви. Край, в якому з „Отченаншу” випустає слово: „дай нам сьогодні хліб наш насущний”, засуджений історичною Немезою на голод. До чого може дійти край, чи нарід, в якому не буде безнастінно до неба підноситися голос: „Нехай святиться Ім’я Твое, нехай прийде царство Твое!” Коли такі страшні консеквенції пропущення того слова молитви, що наче найближче землі, то які можуть бути наслідки з пропущеннями тамтих?! До якого упадку дійде Церква, у якій замовлені церковні правила, в якій не буде видочних людей?! Наш убитий чоловік в притчі, коли спостеріг помилку, зробив зі своєї скрипки найбанальніший і найнижчий ужиток, який міг зробити: спродає її; з пречудного мистецького твору вчинив предмет купна-продажі! Не можна з церковного правила робити марнішого ужитку, як змусу відмовляти його, сповняючи прикрій щоденний обов’язок. Та навіть тоді продана скрипка запевнює добробут, ба її гляднє щастя власників, а церковне правило, відправлюване без ентузіазму, без тепла - любові, без скручення, потрібного при молитві і без ніякої глибини містичної думки, — що дає воно? А відправлене своєспісно, з увагою, приносить необчислимі користі; передусім приносить насущний хліб з тою абсолютною конечністю, з якою сонце, що його захід оглядаємо сьогодні, на другий день сходить. Во зв’язь між обітницєю Христа, а її сповненням, копечна, абсолютно й безоглядна. Як Бог на небі, так не перевине ні одна йота з Божого слова, заки все буде сповнене.

Хто до того стущення шукає Божої правди і Божого царства, що сповнене усієї своєї священні обов’язки так, що завсіди з чистою совістю без тяжкого гріха приступає до жертвника, тому без сумніву усе проче „додається”. При совісному сповненні обов’язку, при відчитуванні правила кожної днини з конечною увагою, без поспіху, що перемілюють біз звуки слів і їх порядок, при захованні точок і противінків, кожний з нас діде до того, що буде бодай трохи здавати собі справу з неоціненою вартостію того закону і тієї практики. А коли спостереже безконечну вагу і глибину того прощення: „Хліб наш насущний”, зачне шукати глибини і в інших словах і поволі знайде у церковному правилі відгомін усіх своїх потреб, знайде болі і потреби родини, причину її смутків і її жалоб, знайде потреби цілого народу, усіх його справ і побажань, надії, його будуччину, його силу і славу, знайде усі орудники душпастирської праці і впливу на людей, знайде послух і пошану у парохіян, знайде їх потреби і спосіб як відповісти їм, а часом знайде й слово, яке дасть йому кілька тем до найліпших іроній. А для себе знайде і рівновагу духа серед смутку та терпіння, і мужність в поконуванні труднощів, і ту так дуже потрібну священикові чесноту, що її св. Письмо називає „терпеливістю Святих”. Поміж стрічками читаного молитвослова буде знаходити кожний з нас відбліски Божої благодаті, і щастя родини, і Божого благословенства в житті, і довір’я в Боже Провидіння, і надії на вічне спасіння. І буде кожної днини знаходити для себе силу сповнювати усі, хоч би які прикро обов’язки. І навчиться як боротися з пристрастями, і як потішати засмученого у сповіді, і, як додавати відваги і сили слабим, і якими словами доводити грішників до покаяння. Одним словом: Сповісне відправлювання церкви правила буде

ставатись з кожним днем щораз більше науковою християнськості і дорожкованою у житті. А хто недбало відмовляє церкви правила та в ньому нічого не вміє знаходити, той є маршим душпастирем, слабим проповідником і злим сповідником. Хто не відмовляє молитвослова, або рідко його відмовляє, той, як Бог на небі, злим священиком і недостойним св. Причастя! Но як буде сповнити мешні обов’язки, коли занедбус найважніший, перший обов’язок?

Молитвослов є твором таким дивним, що не вистарчить огляdatи його зовні, щоб його оцінити якслід. Це твір Богочоловіка, твір людей, але не без участі Всемогучого Бога.

Це твір людей і яких ще людей, коли в ньому, наче у якісь пречудній мозаїці, є уступи великих Отців Церкви, молитви, уложені святыми піснописцями: Теодором Студитом, Йосифом, Романом, Іоаном Дамаскіном і многими іншими. Є в молитвослові уступи, зложенні великими учительми Церкви: Хризостомом, Василіем, є уступи гейблів виковуваних в скалі, наче якісь дефініції Вседіл. Соборів, і є в ньому сліди усіх давніх Соборів Вселенських. Є там сліди праці людей, що укладали молитви і пісні під впливом Нікейського і Ефеського і Халькедонського Соборів. Є і уступи, що походять від Великого Апостола народів, самого Великого Павла. Є і молитви, уложені тим дивним чоловіком, що був і царем і пророком і поетом і музиком, чи співаком і вождем і законодавцем св. Давидом. Знаходимо в молитвослові і дорогоцінні клейноди, що походять від пророка Захарії і старця Симеона, а й пісня, чи гимн, чи пророцтво, чи об’явлення від самої Пресв. і Пречистої. Таким то твором людських рук молитвослов; в ньому нам’ята Старого Зав. і ціла історія Церкви, в ньому праця соток поколінь, що в Церкві, для Христа працювали і умирали.

Але в тій праці людей є й відбліски неба, слова, пісні, гимни, молитви, псалмами Богом натхнені органів св. Духа. Коли порівнююмо молитвослов до арфи о десяти струнах, тоді трохи зближається до дійсності. А може лініє молитвослов порівнювати з якоюсь пречудою, а на-пів небесною композицією, мистецьким твором, що його можна віддавати на тій десятиструнній арфі, якою з людської душі, з її органом, людським тілом.

Бо можна нашу алегорію і так пояснити, що арфою, скрипкою є наша душа, коли на ній мається відгравати пісню Божої слави. І при такому поясненні не трудно знайти значення тієї алегорії, що бідин власник готов був скрипку продати, або й викинути на смітник; Но горе нам, горе! У досвіді власного життя ми кожної днини бачимо себе, що у нещасному засліпленні готові прекрасну арфу наших душ кидати у кльоаку смертельних гріхів, або продаюти у неволю сатани. А однака той музичний інструмент з таким пречудовим інструментом! І не треба ні великого знання, ні великого мистецтва, щоб з нього добувати такі тони, які просто підносять душу у небо. Во струни твої арфи такі, що ледве діткнені, навіть і неправильно рукою, самі грають. Во ті струни не зі землі, а з неба, з раю! А які чудесні тони з них добуває і мала дитина і неграмотний чоловік! Такою струною являється віра і богословські чесноти, життева мудрість, і моральні чесноти, і дари св. Духа, і св. Евангелія, і плоди св. Духа. А часом відвивається й струна слова мудрості, чи розуму з тих пречудових небесних клейнодів, що їх харисмами називасмо. Коли рука діткнеться тих струн, тоді даються чуті, деси з глибини душі, такі ангельські мелодії, голоси якихсь чистих духів і безсмертних, якісі акорди, що їх на землі й не чути! У них глибини, наче в якому океані; наче з прозорого, синього неба спливують на душу, хоч з душі походять. Во вих тонах душі, в її піснях, бажаннях, а павіть і в смутку та пригнобленні є щось з неба, — відбліски якогось життя, що ми хоч на нього щойно чекаємо, а вже ним живемо, маючи в собі його задаток і початок.

А серед тих мелодій, що їх сама душа зі себе добуває, знаходяться і такі слова, що в них відчувається^я, чується щось з тих глибоких стонів, чи зітхнень, якими за нас і в нас молиться св. Утішитель.

Такою с арфа наших душ, хоч ми цього й не відчуваємо; від часу до часу паде на наші душі промінчик з неба і в цьому промінчику з'являється духове життя. Арфа наших душ так само Богочоловічим твором, як й мелодії молитвослова. А накінець Богочоловічим, не самим нашим тільки твором, є само виконування ангельських композицій на небесній арфі наших душ. Наше відчутування перк. правила є й повинно бути легким сплетенням актів усіх христ. чеснот. Таким воно є і без почування, без ентузіазму, без тепла, зі самої волі, з нашої інтенції, силою мети, до якої прямуємо, хоч як слабі наші сили, з якими стремимо до тої цілі. Те відправлювання, що з нашого боку є лише слабим актом, що тільки с беззвартою здавалось би молитвою, однаке, коли прямує в небо до Бога Божою силою, не нашою, стається актом надприродних христ. чеснот і співділанням марної людської природи з Божою благодаттю актуальних ласк. Тим способом ведені ми до самих стін престолу Предв. Бога, що при освячуючій благодаті живе в наших душах і якому честь слава і поклон во вічні віки. Амінь.

УЧД ИМ. В. СТОРОЖЕНКА
ПРОВЕРено-1887

НП 21593
253 1940 г. 4-9

ИП 21593

1940 7 4/9